

Beata Makowska*

ARCHITEKTURA[©] – NOWE FORMY W CHIŃSKIEJ ARCHITEKTURZE WSPÓŁCZESNEJ

ARCHITECTURE[©] – NEW FORMS IN CHINESE CONTEMPORARY ARCHITECTURE

The new buildings in major cities of China which has been lately created are a kind of collage combining what is good and what is bad in contemporary architecture. This style is referred to as *PhotoShop urbanism*. Among them there are examples of beauty, which we can reveal in harmony of colors, proportions, simplicity and special glamour.

1. Wprowadzenie

Zastanawiając się nad pytaniem o piękno we współczesnej architekturze warto przyjrzeć się złożonemu zjawisku nowej architektury chińskiej. Gwałtowna transformacja miast i zachodzące tutaj zmiany Rem Koolhaas określił jako *PhotoShop urbanism*, który jest kombinacją wszystkiego co dobre i co złe w architekturze światowej [1]. Styl ten przypomina beztroski collage, który tworzą nowe obiekty naklejane na starą tkankę miejską [2]. Zdaniem Koolhaasa chińska architektura stała się obecnie najważniejszą i najbardziej wpływową architekturą na świecie. Sytuacja w tym kraju jest przykładem generalnej zmiany podejścia do architektury [3]. Jej celem nie jest już tylko służyć potrzebom człowieka, który ma mieszkać i pracować w nowo projektowanym obiekcie. Budowanie stało się niezwykle dochodowym zajęciem, przeniesiono akcent z odbiorcy na inwestora.

Pozytywem sytuacji w Chinach jest fakt, że oprócz celów wyraźnie ekonomicznych, zwrócono także uwagę na cele kulturowe i ekologiczne, co może stworzyć bardziej zrównoważone relacje w środowiskach mieszkańców miast. Przebudowa stała się okazją do porządkowania miejskich struktur przestrzennych, stworzenia znakomitych przestrzeni publicznych, wzmocnienia powiązań strukturalnych i miejsc węzłowych. Otworzyła bramy komunistycznych Chin na światowe osiągnięcia w dziedzinie architektury. Choć nie wszyscy doceniają projekty nowych budynków, to jednak akceptują je, ponie-

waż wprowadzają standard nowoczesnych budynków, symbol nowoczesnej społeczności [4]. Skala inwestycji w Chinach przyciąga architektów i urbanistów z całego świata. W międzynarodowych konkursach wygrywają światowej sławy architekci, wprowadzając nową jakość w budownictwie. Również chińscy architekci projektują znakomite formy, wpisujące się swoją prostotą i naturalnymi materiałami w tradycję miejscową.

2. Potrzeba architektury oryginalnej

Przygotowywana przez Chińczyków olimpiada w 2008 roku wymaga przyciągnięcia uwagi niezwykłymi wydarzeniami i obiektami. W Pekinie zorganizowano wiele konkursów, w których wygrali architekci o światowej renomie, jak – Jacques Herzog i Pierre de Meron, Rem Koolhaas i Ole Scheeren, PTW Architects (J. Bilton, M. Butler, Ch. Bosse). W zaprojektowanych przez nich obiektach oryginalność łączy się z użytecznością. Cechuje je umiar i zachowanie właściwych proporcji, które współtworzą pozytywną właściwość estetyczną.

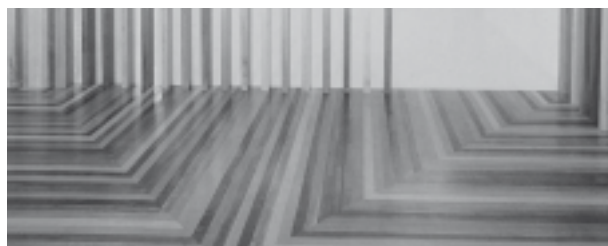
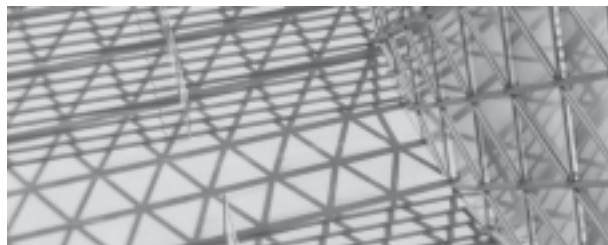
2.1. Projekt narodowego stadionu olimpijskiego – „umiar, kształt i ład”

Wznoszony obecnie Narodowy Stadion, zaprojektowany przez Jacques'a Herzoga i Pierre'a de Merona, położony jest na niewielkim wzniesieniu w centrum olimpijskiego kompleksu [5]. Geometria Narodowego Stadionu i jego podłoża są ze sobą związane jak drzewo

* Makowska Beata, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Samodzielny Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby.

1–2. Shenzhen Cultural Center, Shenzhen (Arata Isozaki); 3–4. Qingpu Private Enterprise Association, Shanghai (Atelier Deshaus); 5–6. Lueyuan Stone Sculpture Art. Muzeum, Chengdu (Jiakun Architects); 7–8. Neno Corridor (Wang Hui); 9–10. Zhongtai Box Z58, Shanghai (Kengo Kuma) – fragmenty ilustracji za: Philip Jodidio, *Architecture in China*, Taschen, 2007.

z korzeniami. Fasada i struktura stadionu są jednorodne. Można powiedzieć, że forma ta jest synonimem „umiaru, kształtu i ładu” (św. Augustyn) [6]. Nieznacznie i miękko zmieniająca się wysokość obiektu sprawia wrażenie ruchu. Elementy konstrukcji wzajemnie się splatają, tworząc strukturę przypominającą gniazdo utkane ze skomplikowanej sieci gałęzi. Uzyskane dzięki nim efekty przestrzenne są niezwykle czytelne i proste, równocześnie dzięki zawilości sieci, niejednoznaczne w odbiorze. Hercog i de Meuron celowo projektują formy, które „uwodzą” odbiorcę (*seductiveness of form*), ponieważ ich zdaniem obiekty takie angażują wszystkie zmysły, powodują bardziej intensywną i wnikliwą obserwację. Są intrygujące, a zarazem wyraziste (*iconic building*) [7]. Hercog i de Meuron w monumentalnym obiekcie stworzyli intymną przestrzeń publiczną podobną do tej, która znajduje się pod wieżą Eiffla. Wchodząc do obiektu odwiedzający mijając sieć konstrukcji nośnej będą docierali do lobby, które okrąża całą trybunę i zapewnia dostęp klatkami schodowymi na wyższe piętra, do trzech rzędów trybun. Pomiędzy nimi znajdują się otwarte przestrzenie, pozwalające na oglądanie rozgrywających się na terenie stadionu zawodów i otaczającego krajobrazu. Takie przestrzenie rozwiązały dobrą wentylację we wnętrzu, która jest niezwykle istotna w tego typu obiektach, szczególnie w zatopionym w mglistym smogu Pekinie. Narodowy Stadion ma szansę być użytkowany nie tylko w czasie wielkich imprez sportowych i kulturalnych, ale także w dni powszednie. W gęsto zabudowanej metropolii stworzenie tak niezwyklej przestrzeni publicznych ma ogromne znaczenie. Pulsująca życiem forma wprowadzi odrobinę magii i koloru w szare życie Chińczyków, szczególnie w czasie trwania olimpiady.

2.2. Projekt Aquatics Center – „proporcje i blask”

Na terenie założenia parkowego *Olympic Green* w Pekinie zbudowano także narodowe centrum pływakie *Watercube* (PTW Architects – J. Bilton,

M. Butler, Ch. Bosse) [8]. Idea projektu jest kombinacją naturalnej struktury bąbelki mydlanej z prostopadłością, reprezentującym formę domu w chińskiej tradycji i mitologii. Struktura i fasada centrum pływackiego są jednością. Konstrukcja jest oparta na najbardziej efektywnym sposobie dzielenia przestrzeni trójwymiarowej. Wzór taki często występuje w naturze, stanowi podstawowy sposób łączenia się organicznych komórek, struktur kryształów w minerałach, naturalnych tworów takich jak bąble. *Na pierwszy rzut oka może się wydawać, że mamy do czynienia z tworem naturalnym, stworzonym prawie przypadkowo; w rzeczywistości rygorystyczne obliczenia matematyczne pozwoliły na osiągnięcie efektu wodnych bąbli* – opisuje wyjątkowy charakter obiektu John Bilton, dyrektor studia PTW. Jego zdaniem: *przezroczystość wody w połączeniu z tajemniczym efektem bąbelki, zmusza odbiorców, znajdujących się wewnątrz jak i na zewnątrz, do zatrzymania się i przeżywania własnego doświadczenia z wodą* [9]. Projektanci wykorzystali nowoczesną technologię i materiały do stworzenia imponującego wizualnie budynku, przyjaznego dla środowiska, o dużej wydajności energetycznej. Centrum pływackie pokryte jest okładziną, wykonaną z podwójnej membrany ETFE – innowacyjnej, lekkiej i przezroczystej powłoki. Daje ona możliwość osiągnięcia zamierzonej przez autorów gry świata we wnętrzu i na zewnątrz, a także stwarza optymalne warunki do projekcji multimedialnych we wnętrzu. Niezwykły widok i zmysłowe doświadczenia będą odczuwalne również dla milionów widzów z całego świata, którzy nie będą fizycznie obecni na miejscu w czasie olimpiady. Po zakończeniu igrzysk obiekt ten będzie spełniał rolę rekreacyjnego parku wodnego, otwartego dla mieszkańców Pekinu. Jest to istotne, ponieważ w kulturze chińskiej woda stanowi niezwykle ważny element natury. Można powiedzieć za chrześcijańskim pisarzem Pseudo-Dionizym, że forma ta jest piękna, ponieważ ma właściwe *proporcje i blask* [10].

2.3. Projekt Digital Beijing – powściągliwa i właściwa proporcja

Projektantów (Pei Zhu, Tong Wu, Hui Wang) kolejnego budynku *Digital Beijing* w założeniu *Olympic Green* zainspirował świat informatyki. Obiekt ten będzie pełnił funkcję zarządzania i bazy danych podczas Olimpiady w 2008 roku. Po jej zakończeniu będzie się tu mieścić muzeum, biura oraz centrum wystawowe dla produktów i urządzeń komputerowych [11]. Budynek składa się z wyraźnych monolitycznych plastrów, porzuszanych pomiędzy sobą na wzór kodu kreskowego. W ten sposób całość formy tworzą elementy puste i pełne, czarne i białe. Jedne z nich pozwalają na filtrację światła do wewnątrz, inne stanowią elementy zatrzymujące światło. Można powiedzieć za Tomaszem z Akwinu, że *Digital Beijing* ma powściągliwą i właściwą proporcję [12]. Elewacja budynku z założenia miała przypominać obwód scalony, rzeczywiście charakterystyczne wąskie, pionowe cięcia w żelbetowej ścianie tworzą linie przypominającą kartę chipową. Na parterze widać wyraźne odniesienia do projektu stadionu olimpijskiego, a zwłaszcza do sposobu zagospodarowania terenu bezpośrednio przylegającego do dzieła Herzoga & de Meurona, w którym to dojścia, dojazdy i place układają się na wzór rozsypanych bierek o różnej grubości. Podobnie zaprojektowane dojścia prowadzą do centrum *database*. Tworzą je kładki ponad nieckami wodnymi, z których wynurza się obiekt, a także cięcia w posadzce hallu głównego.

2.4. Siedziba telewizji

Spośród wielu budowanych obecnie obiektów warto także wspomnieć o nowej ikonie Pekinu – siedzibie telewizji chińskiej CCTV, zaprojektowanej przez Rem Koolhaas i Ole Scheeren. Jej budowę rozpoczęto w 2002 roku i będzie skończona przed rozpoczęciem olimpiady. Tworzą ją dwie wieże wysokie na 230 m, splecione u podstawy i na szczycie prostokątnymi łącznikami. W pierwszym będą się mieścić studia emisyjne i produkcyjne dla dwustu pro-

gramów (planowana liczba w 2008 roku) i administracja, w drugim zaprojektowano część otwartą dla publiczności, gdzie będą się znajdować sale wystawowe, widownie i hotel. Zaprojektowany park medialny na zewnątrz budynków stworzy możliwość filmowania plenerów i organizowania imprez rozrywkowych [13]. W splecionych wieżach można dostrzec kształt okna, które tak jak telewizja przenosi nas w inną lepszą rzeczywistość.

3. Piękno jako umiar i prostota – *Chineseness Architecture*

Niezwykle interesująca jest także twórczość współczesnych architektów ze Wschodu, którzy nie są zainteresowani budowaniem budynków-ikon, przyciągających uwagę swoją niezwykłą oryginalnością. Wprowadzają oni nową jakość do architektury tworząc właściwą relację między nowymi obiektami i ich kontekstem kulturowym. Poszukują inspiracji w pięknie otaczającego krajobrazu, wykorzystują w nowoczesny sposób lokalne materiały, dostrzegając ich potencjał, ekspresję faktur i kolorów. W artykule wybrano kilka przykładów prezentujących różne drogi poszukiwania piękna w architekturze współczesnej.

3.1. Shenzhen Cultural Center

Jednym z takich obiektów jest Centrum Kulturalne w Shenzhen (1997–2005), którego autorem jest Arata Isozaki (projekt wygrał w międzynarodowym konkursie) [14]. W obiekcie kontrastowo zestawiono masywne granitowe ściany z przeszkloną, falującą ścianą. W spektakularnym przeszklonym atrium znajduje się sala koncertowa, wejście do biblioteki i kolumny podtrzymujące atrium, które przypominają geometryczne drzewa. Światło padające przez szklaną elewację wprowadza do wnętrza złożone, zmieniające się cienie wzbogacając je i ożywiając (il.1–2). Piękno tego projektu kryje się w kontrastowym zestawieniu linii prostych z naturalnymi, elementów ciężkich, stabilnych z ulotnymi (*unio mystica*).

3.2. Qingpu Private Enterprise Association

Qingpu Private Enterprise Association w Shanghai zaprojektowano (Atelier Deshaus, 2003–2005) jako trzypiętrowy budynek na kwadracie 60x60 m. Jego szklane ściany pokryte są nadrukiem przypominającym połamany lód. Motyw ten jest typowy dla tradycyjnej chińskiej dekoracji wnętrz. Dzięki przezroczystości, grze światła prosta kubiczna forma idealnie zorientowana na osi północ-południe staje się w odbiorze niezwykła i złożona (il. 3–4). Zdaniem autorów *wzór zaprojektowano tak, aby podkreślał jedność budynku nawet wtedy, gdy zestawione są ze sobą różne części. Dominujący biały kolor we wnętrzach podkreśla prostotę i czystość formy* [15]. W projekcie tym widać także analogię do tradycyjnego ogrodu chińskiego – architektura otacza wewnętrzną dziedziniec-ogród.

3.3. Lueyuan Stone Sculpture Art Muzeum

Kolejny obiekt – Muzeum Rzeźby Chengu w Sichuan (Jiakun Architects, 2001–2002) podzielony jest na cztery przestrzenie (muzeum, parking, otwarta przestrzeń–galeria, biura) i przeznaczony do ekspozycji rzeźb Budy z Dynastii Han i Song [16]. Ceglane ściany pokryto betonową okładziną („sztuczny kamień”) z poziomą artykulacją [il. 5–6]. Wąskie szczeliny okien otwierają widoki na rzekę Fu i otaczający las. Piękno budynek zawdzięcza grze światła, kontrastowemu zestawieniu wertykalnych szczelin z poziomym rysunkiem betonowych ścian o niezwykle bogatej fakturze.

3.4. Neno Corridor

Neno Corridor w Pekinie (2004) zaprojektował młody architekt chiński Wang Hui [17]. Projekt nawiązuje do tradycyjnej w ogrodzie chińskim idei korytarza i przypomina artystyczną instalację. Tworzy go kompozycja różnych drzwi, ścian, wewnętrznych kolumn i mebli, wykonanych z 8 gatunków drewna o różnorodnym naturalnym kolorze i teksturze. Wer-

tykalnie ułożone elementy tworzą abstrakcyjny wzór, zmieniający się w trakcie przemieszczania się wzdłuż korytarza (il. 7–8). Doświadczamy prawdziwej przyjemności (*sensual pleasure*) obserwując odbicia, światło przesączaające się przez szczeliny, kadrowane obrazy i harmonię barw.

3.5. Zhongtai Box Z58

Wielofunkcyjny budynek (biura, studio, hotel dla gości) Zhongtai Box Z58 w Shanghai jest istniejącym obiektem-magazynem, który poddał niezwyklej renowacji Kengo Kuma (2003–2006). Nowe elewacje o poziomej artykulacji pokryte są lustrami i zielenią. Znakomicie współgrają z drzewami w sąsiedztwie i przypominają wiszący ogród. Ruchome liście, odbijające się od aluminiowej ściany tworzą wzory współgrające z prawdziwym lustrem wody we wnętrzu (il. 9–10). Obiekt ten jest manifestacją ogromnej potrzeby, aby uciec od kopiowania Zachodu [18].

4. Podsumowanie

W historii teorii architektury obowiązywała wielość definicji piękna, rozpiętych pomiędzy subiektywizmem i obiektywizmem. Niewątpliwie różny odbiór dzieła architektury związany jest ze sposobem odczuwania, indywidualną wrażliwością i doświadczeniem – *Dla każdego z nas – perceptorów – współżyjących z dziełem, buduje się inna konkretyzacja dzieła, ściśle spleciona z naszym sposobem odczuwania, z naszą wrażliwością i kolejami naszego życia, konkretyzacja, dla której samo dzieło stanowi jedynie punkt wyjścia – jeżeli kto woli – nieosiągalny nigdy w pełni punkt dojścia, konkretyzacja, która jedynie w części jest wyznaczona przez samo dzieło, albowiem na jej ukonstytuowanie się decydujący wpływ wywiera nie tylko z warunkami naszego życia związana wielość percepcji danego dzieła, ale nadto cała nasza osobowość, jej sposób percypowania, odczuwania i reagowania, a w znacznej mierze także i nasze, od samego dzieła niezależne losy* [19]. Uważam, że architektura współ-

czesna niezmiennie potrzebuje piękna, a *piękne jest to, co się samo przez się podoba* [20].

Zdaniem Thomasa Munro wyróżnikiem dzieła sztuki jest zdolność przyciągania i zatrzymywania na sobie naszej uwagi (*iconic building*) [21]. Prezentowane przykłady pokazują, że oryginalność może iść w parze z pięknem, co przeważnie ma miejsce wtedy, gdy autorem jest znakomity architekt. We współczesnej architekturze są także dzieła dziwne i szokujące. Nie można wtedy mówić o pięknie, cho-

dzi o zwrócenie uwagi za wszelką cenę. Dziwne budynki przyciągają ludzi, więc oryginalność jest łączona z komercyjną atrakcyjnością. Tymczasem oryginalność nie polega na tym, żeby różnić się od innych. Powinna być efektem napięcia pomiędzy różnorodnością i prostotą oraz między złożonością i porządkiem. Chodzi w niej o uchwycenie tego, co oryginalne w etymologicznym sensie tego słowa (ang. *origin*), o uchwycenie korzeni zarówno nas samych, jak rzeczy [22].

PRZYPISY

- [1] R. Koolhaas, *Great Leap Forward*, Taschen 2001, s. 156–167.
- [2] J. Starzak, *Chiny dziś – w poszukiwaniu tradycji*, Architektura-Murator 10/2006, s. 10–24.
- [3] R. Koolhaas, *op. cit.*, s. 173.
- [4] Film dokumentalny *Betonowa rewolucja*, reż. Xiaolu Guo, Wielka Brytania 2004.
- [5] *National Stadium Beijing for the 2008 Olympic Games. China 2002–2007. Competition First Prize*, „El Croquis” 129/130, 2006, s. 348–363; *Stadium Herzog & de Meuron*, A+U 2003:12, s. 34–38; B. Makowska, A. Kosik, *Chinatown 2008 – projekt narodowego stadionu olimpijskiego autorstwa Jacques’a Herzoga & Pierre’a de Merona*, Archivolta 2 (34) 2007, s. 18–21.
- [6] W. Tatarkiewicz, *Historia estetyki*, tom II, Arkady, Warszawa 1988, s. 58–80.
- [7] J.F. Chevrier, *Ornament, Structure, Space*, wywiad z Jacques Herzogiem, „El Croquis” 129/130, 2006, s. 22–40; J.F. Chevrier, *The Monumental and the Intimate*, „El Croquis” 129/130, 2006, s. 9–21.
- [8] *PTW – Watercube*, „Area” nr 88, 10/2006, s. 132–145.
- [9] *PTW Architects = CSCEC = design = ARUP – National Swimming Center*, „Architecture & Urbanism”, nr 412, 1/2005, s. 124–130.
- [10] W. Tatarkiewicz, *op. cit.*, s. 35–43.
- [11] P. Jodidio, *Architecture in China*, Taschen, 2007, s. 134–139.
- [12] W. Tatarkiewicz, *op. cit.*, s. 244–251.
- [13] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 128–133.
- [14] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 74–81.
- [15] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 20–23.
- [16] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 174–179.
- [17] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 84–89.
- [18] P. Jodidio, *op. cit.*, s. 92–97.
- [19] R. Ingarden, *Studia z estetyki*, Warszawa 1966, PWN, T.II, s. 166.
- [20] W. Tatarkiewicz, *op. cit.*, s. 244–248.
- [21] M. Gołaszewska, *Estetyka pięciu zmysłów*, PWN, Kraków 1997, s. 47.
- [22] H. Read, *O pochodzeniu formy w sztuce*, Warszawa 1973, s. 15.

